
В. Новицький,
доктор економічних наук, професор

НОВІТНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Досліджувалася широка проблематика функціонування відкритої економіки в глобальному середовищі, логіка співвідношення ліберальних і дескреційно-регулятивних, навіть мобілізаційних начал відтворювальних процесів, комерційної діяльності та соціального управління господарськими циклами.

Було показано, що відбувається своєрідний перетік факторів економічного розвитку з тієї підсистеми, яка раніше трактувалась як екзогенна, до підсистеми ендогенних чинників. Такими факторами є ресурсно-екологічні чинники (наприклад, логіка Кіотського протоколу, згідно з яким кількість парникових газів має конкретні економічні виміри), чинники етнокультурного, гуманітарно-цивілізаційного, інформаційного порядку.

Обґрунтовано, що в сучасному світі, згідно з об'єктивними та суб'єктивними причинами, дезактуалізується ортодоксальна логіка традиційних моделей відкритої економіки, які будуються у відповідності до лібералізаційних догматів і формальних макроекономічних агрегатів.

Дослідження проблематики балансу відкритої економіки України дозволило переконливо довести історичну обмеженість факторної теорії Хекшера—Оліна, яка фактично виступає основою нав'язуваних Україні та іншим транзитивним економікам і країнам, що розвиваються, моделей "бананової" спеціалізації у відповідності до формально наявних у них "переваг" щодо географічно-кліматичних умов, наявного (інколи застарілого й принципово неефективного) виробничого потенціалу. Натомість була запропонована та доведена динамічна модель виробничої кооперації, яка ґрунтується на свідомому керуванні інноваційним процесом, його всебічному стимулюванні та пріоритетному науково-технічному розвитку.

Було показано умовність деяких законів у економіці, яка проявляється за умов експоненціальної інформатизації відтворювальних механізмів. Зокрема, виявлено, що такі закони відповідають лише певному періоду розвитку людства і не є беззаперечно іманентними властивостями життя соціуму, навіть втрачають значення сьогодні.

Важливим обмеженням макроекономічної логіки є ресурсоспоживання. Обмеженість ресурсоспоживання з погляду на масштаб виступає як у масштабах регіону, національної економіки, так і на глобальному рівні. У плані функціональному, обмеження економічного розвитку виступає в подвійному контексті: з одного боку, це обмеженість наявних природних ресурсів, які взагалі можуть бути мобілізованими з економічною метою, а з іншого — це лімітація природокористування з точки зору екологічних наслідків виробничої, економічної діяльності, масового споживання для життя людини та функціонування біосистем.

Поставлено завдання нового прочитання проблеми, оскільки її попереднє поставлення (Дж. Форрестер, Д.-Х. Медоуз, А. Печчеї, В. Леонтєв, Я. Тінберген та ін.) не тільки не мало наслідком вироблення достатньо ефективного комплексу природозахисних заходів, оптимізацію та більш справедливий розподіл ресурсів, а призвело до реалізації прагматичних, цинічних схем перерозподілу обмеженого продукту, передусім на користь розвинутих країн Заходу. Найбільш яскраве вираження сказаного — розробка і практичне нав'язування положень так званого Вашингтонського консенсусу. Останній фактично постав "відповіддю" найбагатших країн в умовах нового розуміння обмеженості ресурсів, адже ідеї фритредерства та лібералізації "на експорт" означають руйнацію схем відтворення та, відтак, обмеження доступу об'єктних "довірливих" до світових ресурсів.

Доведено, що за умов дедалі більшого "замикання" держав та угруповань постіндустріального світу підйом національної конкурентоспроможності України може відбутися винятково на основі активної державної промислової, науково-технічної політики, причому інтеграція України в систему ГАТТ/СОТ не повинна відбуватися згідно з попередньо прийнятою лібералізаційною парадигмою. Запропоновано прийняття комплексного механізму стимулювання галузевого розвитку з урахуванням

відповідного міжнародного досвіду та реального потенціалу національного виробництва.

Проводилися дослідження у сфері економічної історії суспільств у контексті закономірностей цивілізаційного розвитку. Зокрема, показано парадокс розвитку античних економічних систем, який спричинив до ерозії їхніх відтворювальних механізмів: ті поведінкові моделі, які були утилітарно, економічно корисними, виявлялися для таких суспільств нерідними, опозиційними духовно. Типовий приклад: у Вавилоні, інших суспільствах економічні пріоритети, соціальна престижність пов'язувались із діяльністю на землі, зі здатністю забезпечувати себе базовими продуктами, у той час як заробітчанство в будь-якій формі: від виготовлення продуктів ремісництва на продаж до літературно-художньої діяльності розглядалось як щось другорядне, як рабоподібна необхідність "продавати себе". Вікові соціально-психологічні цінності, поведінкові моделі були спростовані саме таким способом життя, який був органічно неприйнятним для класичної ментальності будь-якого стародавнього суспільства — єгипетського, китайського, вавилонського, греко-римського. Це — капіталізм, його ідеологія, з їхніми всеїдністю, схильністю до примирення з внутрішніми суперечностями, багатоплановістю світогляду. Досліджувалася широка система зв'язків буржуазного способу виробництва з механізмами соціального життя й етнокультурними системами, ментально-психологічними цінностями. Капіталізм, який народився в лоні християнства та ніколи не ставав до нього у відкриту опозицію, скористався церковною готовністю заплющити очі на утилітарно "корисні" й несумісні з духовними ідеалами речі.

Показано, що саме внаслідок готовності до подвійності моральних стандартів — релігійного лицемірства та утилітарного ідеологізування — ціннісна безпринциповість капіталістичної суспільної системи приводила до історичного виграшу.

В. Будкін,

доктор економічних наук, професор

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Національна безпека є багатокомпонентним явищем, яке включає сукупність таких аспектів її збереження, як ідеологічні (включаючи релігійні), культурні, інформаційні, екологічні,